

Yok Olma Sınırında Bir Kemirici Türümüz Fındık Faresi

Kemiriciler genelde küçük vücut yapısına sahip hayvanlar olup, değişen koşullara ve çok farklı yaşam alanlarına uyum sağlama özellikleriyle bilinirler. Ormanlar, çöl, bozkır, yüksek dağlık alanlar, tarlalar, yerleşim yerleri, sulak alanlar, toprakaltı, ağaç tepeleri gibi hemen hemen her ortamda yaşayabilirler. Otçul olmalarının yanında, büyük çeşitlilik içeren yiyeceklerle beslenebilmeleri uyum bakımından en başarılı grup olmalarını sağlar. Bu başarı, memeli hayvanlar içinde tür çeşitliliği bakımından en geniş grup olmalarının nedenidir. Dünyada memeli hayvan türlerinin neredeyse yarısı kemirici türlerine aittir. Rakamlara dö-

mek gerekirse, dünyadaki yaklaşık 4600 memeli türünden 2000 kadarı kemirici türleridir. Bu durum ülkemiz için de geçerlidir. Türkiye faunasında yaşayan 165 civarındaki memeli türünden yaklaşık 65'i kemirici türleridir. Ülkemizdeki kemiriciler de farklı yerlerde yaşama özellikleriyle bilinirler. Toprakaltı, sulak alanlar, bozkırlar, kayalıklar, ağaçlar yaşam alanlarını oluşturur. Bu sayımızda ağaçlarda yaşayan bir kemirici türü olan "fındık faresini" tanıtacağız. Fındık faresini seçmemizin nedeni, ülkemizde soyunun tehlikeye girmiş olması ve artık doğada konunun uzmanlarınca bile zor görülmesi ve görüntülenmesi...

Dr. Ebru Diker

Uyku zamanı başını kuyruğuyla birleştirerek yuvarlak bir hal alan fındıkfaresi bu şekilde uyur.

Fındık faresi, yediuyurlar ailesinin bir üyesidir. Yediuyurlar, sincaplara benzeyen, kuyrukları saçak biçiminde, kış uykusuna yatan bir kemirici ailesidir. Fındık fareleri de yediuyurlar ailesinin en küçük boylu üyeleridir. Boyları 11,5-16,5 cm arasında değişir. Ağırlıkları 15-30 gram kadar olur. Vücut renkleri parlak sarımsıyla kırmızımsı kahverengi arasındadır. Karın kısımları açık renkli olur. Fındık farelerinde gözler vücutta oranla büyüktür. Kuyrukları vücutlarının yarısı kadardır ve saçak gibi yumuşak kıllıdır.

Tek olarak yaşayan fındık fareleri üreme dönemlerinde bir araya gelirler. Erkeklerde alan savunması davranışı vardır. Diğer erkeklerle karşı belirledikleri bir alanı savunurlar ve onların bu alana girmelerini engellerler. Erkekler yaklaşık 1, dişilerse 8 hektarlık bir alanı yaşam alanları olarak belirlerler. Erkeklerin yaşam alanları birbirleriyle sıklıkla çakışırken, dişilerin yaşam alanları fazla çakışmaz.

Fındık fareleri çok hızlı ve çevik hayvanlardır. Düşmanlarıyla karşılaşınca ça-

lıların ve dalların altına hızlıca kaçabilirler. Yılda 1 ya da 2 kez doğum yaparlar. Doğum daha çok haziran ve ağustos ayları arasında gerçekleşir. Bir defada 1-7, genellikle 3-4 kadar yavrularlar. Yavrunun bakımı ve korunması anne tarafından yapılır. Yavrular bağımsızlıklarını 5 haftada kazanırlar. Doğada 3 yıl kadar (en fazla 4 yıl) yaşarlar.

Fındık fareleri, yaygın olarak fındık ağaçlarının ve böğürtlenlerin olduğu yerlerde yaşarlar. Bununla birlikte nemli,

odun döküntüsü fazla olan geniş yapraklı ormanlarda, sık çalılıklarda ve iğne yapraklı ormanlarda da yaşarlar. Geceleri ya da akşam karanlığında aktiftirler. Diğer kemiricilerden farklı olarak ağaçlara çok iyi tırmanabilirler. İnce dallara çok iyi tutunabilirler ve bir ağaçtan diğerine geçiş yapabilirler. Yuvalarını çalılardan ve ağaçların üzerinde yerden en az 1,5-2 metre yükseğe gelecek şekilde kurarlar. Çapları 6-8 cm kadar olan yuvalarında malzeme olarak otları, yaprakları, ağaç kabuklarını kullanırlar. Yavrulayacakları yuvalarsa 12 cm kadar olur. Yuvalarında kullandıkları malzemeyi iyice kemirirler ve düzenli bir şekilde döşerler. Yuvalarını yaparken tükürük salgılarını da kullanırlar. Yuvaları görülebilir girişi olmayan küre biçimli yapılarıdır. Bazen kuş yuvalarına da yuva yapabilirler. Küre biçimli kış yuvalarını toprakta kök aralarına ve toprağın derinliklerine yaparlar.

layamazlarsa kış uykusunu tamamlayamaz. Ekim ayı gelip hava sıcaklığı 15-16 °C'ye düşünce fındık fareleri ağaçların köklerinin olduğu yerlerde, toprak altındaki yuvalarına girerler. Kış uykusuna girerken başlarını karınlarına doğru çekerek yuvarlak bir biçim alırlar. Kış uykusu sırasında vücut sıcaklıkları 0,25-0,50 °C'ye kadar düşebilir. Bu da neredeyse ölü bir vücut demektir. Kış uykusu sırasında vücut etkinliklerinin çoğu durur. Vücut sıcaklıkları çevre sıcaklığıyla hemen hemen aynı olur. Aynı şekilde, nabızları da çok düşer. Ancak, çok yavaş da olsa yaşamsal etkinlikleri devam eder. Nisan ayı geldiğinde kış uykusundan uyanırlar ve yaz barınakları olan ağaç kovukları ve kuş yuvalarına geçerler ve bir sonraki kışa kadar bu barınakları kullanırlar.

Fındık farelerini bekleyen en büyük tehlike yaşam alanı kaybı. Ormanların yok edilmesi, yeni tarlaların açılması türün geleceğini tehlikeye atmakta. Dünya genelinde henüz tehdit altında olmamasına karşın ülkemizde fındık farelerinin soyu tükenme sınırında. Bi-

Evlerde yaşayan ev faresine ülkemizde yaygın olarak fındık faresi deniyor. Ev farelerine fındık faresi denmesinin nedeni küçük boylu olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Ancak gerçek fındık faresiyle ev faresi arasında çok fark vardır.

Buldukları ekosistemde bitkilerin tozlaşmasına katkıda bulunurlar.

Fındık farelerinin koruma altına alınması, popülasyonlarının dikkatli biçimde izlenmesi, Türkiye doğasında dengeli bir ekosistem için önemlidir.

Halim Diker

Fındık fareleri cıvılda ya da ısıklık sesi gibi sesler çıkarırlar. Bu sesler diğer yediyuurların çıkardığı seslerden farklıdır.

Halim Diker

Böğürtlenler sevdiikleri meyvelerin başında gelir. Genellikle kırmızı sınıp yavruları sanılırlar.

Kış Uykusu...

Fındık fareleri kış mevsiminin olumsuz koşullarını atlatmak için kış uykusuna (hibernasyon) yatarlar. Kış uykusu, hayvanların tüm yaşamsal etkinliklerini (fizyolojik olarak) en düşük düzeye indirdikleri bir dönemdir. Bunun için yaz dönemi boyunca kış uykusuna hazırlık için bulabildikleri her şeyi yiyerek yağ depolarlar. Kış uykusu sırasında hiç beslenmeyecekleri için vücutlarında besin kaynağı olarak yağı kullanırlar. Fındık, kış uykularına hazırlık için iyi bir besin kaynağıdır. Fındık dışındaki böğürtlenler, tohumlar, çeşitli meyveler ve yakalayabildikleri böcekleri de yerler. Sonbahar geldiğinde vücut ağırlıkları fazlasıyla artar ve kış uykusu için hazırlıklarını tamamlarlar. Fındık fareleri yeterince yağ depo-

lim insanları, fındık farelerinin yediyuurlar ailesi içinde yok olacak ilk tür olacağını tahmin ediyor. Fındık farelerinin soyu tükenirse, yaşadığı bölgelerde doğal yaşamın sonu gelmez. Ancak binlerce yıldır yaşayan bir canlının soyunu sürdürmesi dengeli ve sağlıklı bir ekosistemin devamı için gereklidir.

Not: Aşağıdaki web sayfasında fındık faresine ait (doğum anları da dâhil), doğal ortamda çekilen video görüntüleri yer alıyor.

<http://www.arkive.org/common-dormouse/muscardinus-avellanarius/>

Kaynaklar

Nowak R., M. ve J. L. Paradiso, *Walker's Mammals of the World*, Londra, 1983.
Feldhamer, G. A., Drickamer, L. C., Vessey, S. H. ve

J. F. Merritt, *Mammalogy: Adaptation, diversity, and ecology*; WCB/McGraw-Hill, 1999.
<http://www.iucnredlist.org/apps/redlist/details/13992/0>